

זבחים סט

עניין: י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם

כנגד י"ג מידות של רחמים

אור תורה למגיד ממזריץ'

פרשת בהעלותך

ואביה ירק ירק וכו' הלא תכלם ז' ימים.
ק"ו לשכינה י"ד יום וקשה למה לא
נכתב בתורה מה שהשיב הקב"ה למשה. ק"ו
לשכינה י"ד יום. מה השיב לו מדרך הראיות
ותירץ כי בייג מדות התורה נדרשת והא' הוא
ק"ו והוא כנגד המדה א"ל. ומשה אמר א"ל נא
רפא וגו'. לכך השיב הקב"ה וגו' :

ערבי נחל פרשת ויצא

ויובן כל זה, בהקדם ששמעתי אומרים¹ בשם
הרב הקדוש המגיד מוהר"ר דובער
זללה"ה ממעזריטש, בענין משה רבינו ע"ה
כשהתפלל על אחותו (נמדר י"ג) (השיבהו)
בדרך ק"ו (ס"ט) ואביה ירוק ירק כו'. ואמר,
לפי ש"ג מדות שהתורה נדרשת בהן נמשכים
מ"ג מדות² על הסדר, והתוספות בר"ה (ז' ד"ט)
זל"ה דעתם שהי"ג מדות מתחילין מתיבת"ה אל
רחום, נמצא מדה ראשונה דהיינו קל וחומר
הוא נמשך מן שם אל, ולפי שהתפלל אל נא
רפא נא כו', ורצה להמשיך הרפואה מן שם
א"ל, לכן באה לו התשובה ק"ו, כך שמעתי
בשמו, ודפח"ח.

בני יששכר

מאמרי אלול מאמר ב', ז

נפלאה, דהנה המדות שהתורה נדרשת בהם
הלא הם תורה שבע"פ נמסרו מסיני, והמה
מכוונים להי"ג מדות של רחמים הנכתבים
בתורה שבכתב, דהיינו כשילמוד האדם מדת
קל וחומר מעורר מדת א"ל (ועיין בכתבי
הקדוש מהרד"ב זצלה"ה אמר, הנה משה
שהתפלל על אחותו אל נא רפא נא לה [במדבר
יב יג] הנה רצה לעורר מדת א"ל, השיב לו
הקב"ה ואביה ירק וכו', היינו למד קל וחומר
ויתעורר מדת א"ל), וכשילמוד אדם גזירה

אגרא דכלה פרשת חוקת

והנה אודיעך ידידי אגב אורחא בכאן, ושם א"ל מורה על חסד גמור כמד"א חסד אל
ותשכיל ותדע בזה הים הגדול רחב
ידיים. תלמוד שלנו תמצא בו כמה פעמים
מלתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא
[פסחים יח:], ולמה כזאת, ולמה לא מצינו כזאת
בשאר המדות הי"ג שבתורה לומר מלתא
דאתיא בגזירה שוה ובבנין אב וכיוצא טרח
וכתב לה קרא (הגם שהר"ן ז"ל [גדרים ג' ע"א]
דחק לפעמים מחמת הכרח איזה קושיא לומר
מלתא דאתיא בגזירה שוה טרח וכתב, אבל
לא מצינו בש"ס בפירוש רק מדת קל וחומר),
ומהראוי להבין למה ישתנה בזה מדת הקל
וחומר מכל המדות. וגם טורח זה למה לנו גם
במדת הקל וחומר. ונ"ל דהנה כל המדות אינם
עפ"י שכל אנושי, רק מקובלים בתורה, ומדת
קל וחומר בלבד הוא ג"כ על פי השכל, ובכדי
שנדע שהתורה הוא למעלה מן השכל והוא
רצונו ית"ש ואין להשתמש בחקירות אנושיות
בדרכי התורה, על כן מלתא דאתיא בקל
וחומר (שהוא שכל אנושי), טרח וכתב קרא
מן התורה, וכיון שנכתב הדבר בתורה הרי
הוא למעלה מן השכל.

ושם א"ל מורה על חסד גמור כמד"א חסד אל
כל היום [תהלים נב ג]. ומעתה בין והתבונן את
אשר כתבתי לך שלשים במועצות ודעת, אם
הנהגתינו הוא רק מה ששופט השכל, הנה
כביכול התנהגות משפט העליון הוא עפ"י
הדין, מה שאין כן כשהנהגותינו הוא על פי
התורה האלקית אמונת אומן למעלה מן
השכל, גם במשפט העליון כביכול יצו חסדו
קדוש יעקב והוא במשפט אמת כמ"ש לעיל,
על כן מדת קל וחומר שהוא שפיטת השכל
ונקרא דין כמ"ש, טרח וכתב לה קרא בתורה
שהוא למעלה מן השכל בכדי שיגבר חסדו
עלינו גם במשפט ודין, על כן המדה של
רחמים שבתורה שהוא מכוון נגד מדת קל
וחומר (שבתורה שבע"פ) הנה הוא מדת שם
א"ל הוא מורה בכל מקום חסד כמד"א חסד
אל כל היום, ממילא תתבונן היטב בדבר
המשפט גופא משפט לאלקי איום, הוא ית"ש
כחפץ להצדיק עם זו במשפט ולהתנהג עמהם
במדת החסד לפני משורת הדין בכדי שלא
יענישם בדין, הנה בעסק השכר ועונש
במשפט גופיה אין מבוא לשכל אנושי לעמוד
על המחקר למה יהיה שכר ועונש כיון
שנאמרת הידיעה אצלו ית"ש, ועשה י"י ככה
שלא יוכל השכל לעמוד על המחקר בזה בכדי
שנצטרך להשיב הדבר לאמונת התורה שהיא
למעלה מן השכל, וכיון שזה דרכינו כל היום
להתנהג באמונה זו על פי התורה למעלה מן
השכל, הנה המשפט נותן שיטתה עמנו
השי"ת במדת החסד שהוא למעלה מן
השכל (*).

ומעתה הסכת ושמע, הנה מדת הקל וחומר
שהוא שכל אנושי נקרא דין
כמאמרם ז"ל בכמה מקומות והלא דין הוא,
כמדת הדין הוא כביכול (בערכנו) עפ"י שכל,
מה שאין כן מדת החסד הוא למעלה מן השכל
כמ"ש לעיל. על כן תתבונן עפ"י מאמרינו
מדת קל וחומר נקרא דין כמ"ש, והנה טרח
וכתב לה קרא, היינו מדת אל שבתורה שבכתב
בי"ג מדות של רחמים כנודע [שמות לד ח']